

Forbuddet mod Loyal to Familia

Foreningsfrihedens materielle grænser¹

Kim Møller, Biträdande professor, Malmö Universitet

Abstract

On 1 September 2021, the Danish Supreme Court banned the gang Loyal to Familia (LTF) because it had an illegal aim and was therefore classified as an illegal association. This sentence marks a new understanding of the material limits to the constitutional freedom of association. It was the third ban of a Danish association, and the first ban of an association that did not have the aim of overthrowing democracy.

Using court transcripts, this article describes the contents and major themes in the evidence presented by the prosecutor. The gang's organisation was structured and hierarchical as based on recovered documents described as containing membership lists, titles, fees and collective economic resources. Members committed a broad range of serious violent and drug-related offenses. Incarcerated members of the gang violently attacked prison guards. In two instances, these attacks occurred outside of prisons on the behest of the gang.

The courts agreed that the gang itself facilitated some of the violence and drug offending. While their motivations differed, all three courts agreed that Danish society had a constitutional right. The courts also agreed that the administratively issued temporary ban on the gang from 2018 was legal.

Keywords

Freedom of association, gangs, organised crime, drugs
Foreningsfrihed, bander, organiseret kriminalitet, narkotika

Introduktion

I september 2018 nedlagde Københavns Politi et midlertidigt forbud mod banden Loyal to Familia (LTF) og Højesteret stadfæstede det 1. september 2021. Hermed blev foreningsfrihedens materielle grænser afklaret og der blev sat et foreløbigt punktum for historien om organiseret kriminalitet i Danmark. Det var kun tredje gang, at en forening blev forbudt. Forud for det midlertidige

1. The ban on Loyal to Familia - The material limits of the freedom of association

forbud var gået en periode på knap ti år med mange skyderier i det offentlige rum. Da det midlertidige forbud blev nedlagt havde LTF absorberet lokale gadebander, oprettet to afdelinger i Sverige, haft indflydelse på kriminalpolitikken såvel som politiets og Kriminalforsorgens arbejde, og til sidst altså også domstolenes fortolkningen af frihedsrettighedernes materielle grænse.

Grundlovens § 78 sikrer borgerne retten til at danne foreninger. Det er en af de tre klassiske frihedsrettigheder i kapitel 8, der sammen med ytringsfriheden og forsamlingsfriheden, udgør det åbne demokratiske samfunds grundpiller. Bestemmelsen etablerer en formel foreningsfrihed, og domstolene skal herefter tage stilling til rettighedens materielle indhold (Ross, 1960). Det er ikke lige til. Grundlovsbestemmelserne er sparsomt formuleret og holdt i generelle vendinger. Hverken grundloven eller forarbejderne indeholder nogen definition af, hvad der udgør en "forening" eller hvad der skal forstås ved dens "øjemed" (Zahle, 2004). Der ud over bærer frihedsrettighederne præg af, at være "affattet i en anden tid med andre samfundsmæssige udfordringer end i dag" (48L). Oprindeligt var kerneområdet for bestemmelsernes anvendelse overfor politiske foreninger, der i kølvandet på anden verdenskrig forsøgte "at omstyrte demokratiet, tilvejebringe ændringer i landets forfatning med ulovlige midler eller påvirke andre ved strafbare handlinger" (182-3B).

Grænserne for en grundlæggende rettighed, som foreningsfriheden, kan ikke entydigt udledes af retsgrundlaget (Kjærum, Slavensky & Vedsted-Hansen, 1997). Det er bredt anerkendt, at grundlovens formål med at sikre borgernes rettigheder, af og til må vige til fordel for andre hensyn, det almene bedste, herunder "bevarelse af ro og orden" (Koch, 1994, side 15). Denne afvejning indeholder en iboende spænding (Rytter, 2000), et element af fortolkning (Zahle, 1997, se også Møller, 2012, om hensynene).

Formålet med denne artikel er, med afsæt i domsudskifterne, at beskrive retsanvendelsens tre aspekter: sagen, reglerne og fortolkningen (Zahle, 1999). I første del om sagen, præsenterer jeg de fremlagte beviser om LTFs organisation, deres kriminalitet og adfærd i fængslerne. Anden del om reglerne omhandler den statsretlige problematik angående definitionen af en forening og dens øjemed. I sidste del gennemgår jeg domstolenes fortolkning af de modsatrettede hensyn til borgernes frihed og det almene bedste. Dette afsnit udgør artiklens diskussion og konklusion.

Materiale og metode

Materialet fra Byretten udgør 209 sider, Landsretten 56, mens Højesteret, traditionen tro, er ganske kortfattet med blot otte sider. I artiklen henviser jeg til dommene, med en benævnelse af domstolen B, L, eller H, et sidetal, og, hvor det er relevant, et vidnennummer med angivelse af vidnets rolle. Jeg bearbejder materialet som en dokumentanalyse, der kombinerer et eksisterende skriftligt materiale og en metode (Moeller, 2018). Som skriftligt materiale

bærer dommene præg af to omstændigheder. For det første, at bevisbyrden påhviler anklagemyndigheden. For andet, at LTF var repræsenteret ved en beskikket forsvarer, der ikke indkaldte egne vidner. Der var ingen fra LTF, der udtalte sig under sagen, hvilket Byrettens bemærkede "tillægges en procesuel skadevirkning for LTF" (178B, se også 5H).

I Byretten er der forklaringer fra 51 vidner. Den største gruppe er ansatte i politiet. 23 vidner var politiassistenter, ansatte i Analyse- og Efterretningssektionen, eller ved Særlig Efterforskning. Den næststørste gruppe er 13 civile borgere, der for eksempel har været ofre for LTFs vold og kontrol i lokalmiljøet, eller driver en virksomhed, som er kommet i kontakt med LTF. Der er afgivet forklaringer fra syv personer ansat i Kriminalforsorgen, som betjente eller administrative medarbejdere, og fem vidner var fra forskellige kommunale myndigheder, for eksempel SSP. Endelig er der en enkelt forsker og to repræsentanter for SKAT. I Landsretten blev der afgivet supplerende forklaringer fra 13 af vidnerne, samt indkaldt yderligere et vidne.

Metoden har først beskrivende og dernæst mere fortolkende karakter. Den beskrivende del er en tematisk indholdsanalyse (Altheide, 2000), hvor jeg fremhæver de væsentligste temaer omkring LTFs organisatoriske forhold, kriminalitet, og adfærd i fængslerne. Kodningen af domsudskrifterne var åben, eksplorativ, og induktiv, da jeg ikke på forhånd kendte til indholdet eller udvalget af vidner (Moeller, 2018). Det fortolkende element består i en rets-sociologisk analyse, hvor formålet er at inkludere en bredere samfundsmæssig kontekstualisering af gældende ret (Bernt & Doublet, 1998; Dalberg-Larsen, 1994). I nærværende artikel omhandler dette domstolens fortolkning af de samfundsmæssige interesser, helhedsforståelsen (Zahle, 2001). Hvad er der ved LTF og deres kriminalitet, som motiverede forbuddet?

Sagen

Det første offentligheden hørte om LTF var da gruppen i årene 2008-2010 udfordrede Hells Angels (HA) på Christiania og konflikten bredte sig til resten af København (Moeller & Hesse, 2013). Lederen, A, bliver senere fængslet for et voldeligt overfald, begået i forening med en større gruppe. Kort efter hans løsladelse i marts 2017 startede konflikten med Brothas, baseret i Mjølnerparken på Nørrebro. Brothas var en af de få konkurrerende grupperinger, som ikke var villige til at blive indlemmet i LTF, men til gengæld var særdeles beredte på at forsvare deres kontrol over lokalområdet. Perioden med Brothas konflikten skulle sidenhen vise sig, at udgøre LTFs storhedstid, målt på antallet af medlemmer, som illustreret i Figur 1 nedenfor (se også Wood & Allyene, 2010, om bandekonflikter og rekruttering). Samtidig såede den ekstreme voldsanvendelse kimen til LTFs endelig fald, da de danske myndigheder reagerede med hidtil uset styrke for at komme konflikten til livs.

LTF som gruppering

I Byretten beskrives LTF som "organiseret" med en "fast struktur" bestående af en national ledelse, en række lokale afdelinger og mellemliderlaget National Nomad, som udgør et forbindelsesled mellem disse (67B). Landsretten bemærkede yderligere, at udskiftninger i medlemskredsen og afdelingsstrukturen understøtter vurderingen af, at LTF er en forening. LTF er ikke "baseret på enkeltpersoner og disses personlige relationer, men har en selvstændig eksistens uafhængigt heraf" (50L).

Med det sagt, så er det ubestridt at A var lederen. Han erklærede det med ordene "det er mig, der er chefen" (B165 V48, fængselsbetjent) og bar ved forskellige lejligheder tøj med titlerne "El Presidente" og "Founder" (29L V2, specialkonsulent). Han har i alt 13 domme for våbenbesiddelse, vold, og besiddelse af hash. Senest blev han idømt tre måneders fængsel og udvist med et indrejseforbud i seks år for trusler mod polititjenestemand (Højesterets Dom af 20. november 2018). Angående udvisningen i forbindelse med den relativt milde dom, bemærkede Byretten, at "A med sin adfærd gennem mange år har demonstreret manglende vilje til at integrere sig i det danske samfund, idet han trods tidligere straffe for grov personfarlig kriminalitet og advarsel om risikoen for udvisning har fortsat sin kriminelle adfærd og er leder af en bandegruppering, der er kendt for grov personfarlig kriminalitet" (56-57B). På daværende tidspunkt havde A restancer for ubetalte krav fra politiet på næsten 1,5 millioner kroner (129B).

Mellemliderlaget, National Nomads, havde to Capitans som ledere (78B) og en Sergent, som havde ansvar for sikkerheden og afgjorde om der skal "gøres noget mod en mand" (149B V20, tidligere medlem af LTF. Se også Moeller, 2017). Mellemliderne kommunikerede mellem A og de lokale afdelinger.

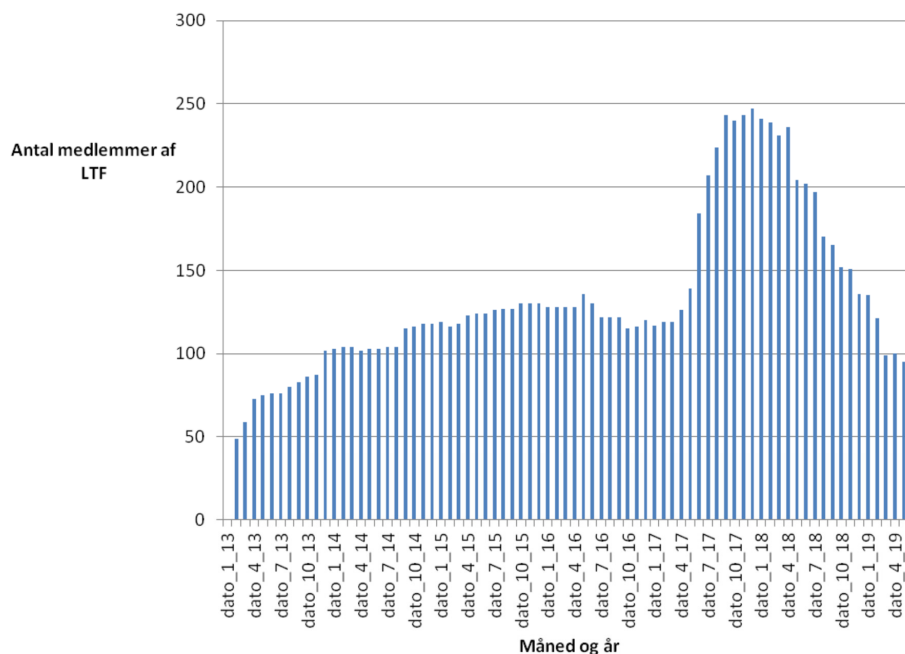
I forbindelse med en ransagning i maj 2014 fandt politiet en håndskreven seddel, med detaljer omkring optagelsesproceduren. Man skulle være Hangaround i seks måneder for at kunne blive forfremmet til Prospect. Normalt var man Prospect i et år, hvorefter det vurderes om personen kunne blive prøvemedlem, men perioden kunne eventuelt forlænges med et år. Man skulle være 18 år for at blive fuldgældig medlem af LTF og alle nye medlemmer skulle godkendes af de lokale afdelinger. I fængslet kunne man højst opnå status som Hangaround (36L V11, politiassistent). Trinene og deres varighed minder meget om den måde Bandidos optager nye medlemmer (29L V2, specialkonsulent).

Allerede som Hangaround skulle man betale kontingent til gruppen. Der var lidt uoverensstemmelse om de præcise beløb, der fremlagdes i Byretten, henholdsvis Landsretten. Hangarounds og Prospects skulle betale enten 1.000 eller 1.500 kroner om måneden, fuldgældige medlemmer 1.500 eller 2.500 kroner, og Nationals 2.000 (3L). Man var fritaget for betaling under fængsling og en måned efter løsladelse. Det var tvungent at betale, "ellers har det

konsekvenser" (155B V64, ven til dræbt LTF medlem). Politiet estimerede de samlede kontingentindtægter i 2017 til 2.664.000 kroner (6B).

Figur 1: Antal medlemmer af LTF

Note: Baseret på medlemsliste udfærdiget af NEC 3 juni 2019 (9B). Landsretten bemærker, at den "trods skyldig hensyntagen til en vis usikkerhed (...) kunne lægge de talmæssige opgørelser til grund" (52L).

Værdisæt og insignia

Ved tre forskellige ransgninger fandt politiet håndskrevne sedler med interne regler. I 2013 var det simple retningslinjer som "Styr på kvarteret: Hold øjene åbne", "Skab tillid blandt vores naborer" (sic.) (3-4B). I 2017 er de blevet præciseret som "Ingen unødvendig snak med politiet", "Civile borgere skal respekteres samt ordentlig og voksen opførsel i det offentlige rum", "Ordre skal adlydes", "SYLF skal bære trøje/kasket 4 gange ugentligt" (Support Your Local Familia), og "Overtrædelse af ovenstående regler kan medføre konsekvenser alt efter omstændighederne" (4B). En seddel fra 2019 beskrev et mere abstrakte værdisæt: "Loyal to familia Broderskabets bånd mellem to LTF'er er ligesom delene af et hus, den ene del styrker og holder den anden!", "Jeg siger intet ondt, men jeg hører alt og ser alt", "For nogle er livet en lidelse for andre en nydelse men for os er det en kamp", og "Kommer i efter en af os, kommer vi efter alle jer" (3L). To vidner forklarede, at man skulle betale 100.000 kroner (148B V20, tidligere medlem af LTF), hvis man blev "smidt ud", alternativt, at det kostede "et trecifret tusindbeløb" for et medlem at "udtræde" (36L V11, politiassistent). Et vidne forklarede, at han ønskede at forlade LTF, men at ledelsen ikke ville acceptere det. Han fik derfor lavet en "FFFF" (Familia Forever, Forever Familia) tatovering for at vise sin troskab (156B V64, ven til dræbt LTF medlem).

Ved en ransgning fandt politiet desuden 109 læderveste med broderede mærker, såkaldte bjælker, med afdelingsnavne og titler (201-2B). Beklædning med insignia skulle benyttes til at vise placering i hierarkiet, demonstrere tilhørsforhold og gøre LTF synligt i nye områder (140B). Det var kun personer, der var en del af LTF, der måtte bruge tøjet (148B V20, tidligere medlem af LTF). Til gengæld skulle medlemmerne være opmærksomme på hvornår de brugte det. Politiet fandt under en ransgning i 2017 et fotografi med teksten: "Der må under ingen omstændigheder begås kriminalitet i LTF tøj" (54L).

Territorie

LTF kommunikerede og håndhævede deres territorium med vagter og vold. Personer, som bar gruppens insignia, stod vagt ved indgangen til et kvarter eller en plads, eventuelt med håndholdte radioer. En sådan "frontlinje" består af cirka ti mand (78B). Det er typisk lavere rangerende personer, der bliver sat til at udføre denne vagtvirksomhed. Hvis vagterne ikke var ivrige eller gode nok, kunne de blive straffet med vold eller blive smidt ud af LTF (148B V20, tidligere medlem af LTF). I almindelighed gik LTF ikke rundt med skydevåben på sig, men i perioder med konflikt var der "som regel én person, der bærer et skydevåben, når de går flere sammen", typisk den lavest rangerende (41L V5, politiassistent). Territoriet blev brugt til at sælge narkotika og afpresse lokale forretningsdrivende. I en dom fra Højesteret af 24. maj 2018 beskrives det, hvordan et offer fik tildelt to pift med en peberspray i hvert øje, fik flere knytnæveslag i hovedet, fik ridset bogstaverne LTF ind i venstre lår med et rustent søm og tildelt en "dummebøde" på 20.000 kroner for at have solgt hash i et LTF område (58B).

Konflikter og mægling

I domsudskifterne beskrives en lang række episoder, hvor LTF er i konflikt med andre bandegrupperinger. En opgørelse fra Anklagemyndigheden viste, at der over en periode på fem år var 63 skudepisoder med relation til LTF, med 17 sårede og fem dræbte (52L). På Sjælland var der flere områder med konflikt i perioden 2016-2017. I Helsingør udvikler det sig voldeligt efter at grupperingen Black Jackets iførte sig rygmærker og nægtede at betale penge, som de skyldte til medlemmer af LTF. Da de provokerede op ved at afholde et grillarrangement i Vapnagaard, nøjagtigt det sted hvor LTF holdt grillarrangement ugen inden, blev det for meget og flere voldelige episoder fulgte (144B).

Den mest definerende konflikt for LTF var med Brothas. I sommeren 2017 er der mindst 48 episoder med skud i det offentlige rum og fund af våben. Konflikten begyndte da LTF vil udvide deres territorie og markerede sig i gadebilledet omkring Mjølnerparken. Denne tilstedeværelse fører til at et medlem af Brothas stikker en LTF'er med kniv. Herefter eskaleres volden mellem de to grupper i en spiral af gengældelsesaktioner (113B. Se også Papachristos, 2009, om banders hakkeorden).

Flere vidner fortæller om mæglingssmøder i Aarhus og på Nørrebro. En imam fra Grimhøjmoskeen fortalte hvordan han på et møde i december 2017, forklarede "de unge mennesker, at det, de lavede, ikke var godt, og at de ødelagde det gode, de får her i Danmark." Vidnet vurderede, at der var omkring 100 deltagere, bandemedlemmer, brødre, forældre og medlemmer af moskeen, men kun en-til-tre medlemmer af LTF. Mødet konkluderede med, at den hidtidige leder af LTF Aarhus fik besked på, at han skulle ophøre med være tilknyttet LTF og at LTF Aarhus skulle lukke. Det viste sig efterfølgende, at nogle medlemmer af LTF Aarhus ikke var enige i konklusionen og der blev afholdt endnu et møde en uges tid senere (152-4B V25, imam). På det efterfølgende møde deltog flere LTF'ere og deltagerne endte med "at hilse på hinanden og give hinanden kram". Vidnet forklarer at succesen skyldes, at mødet blev afholdt i moskeen, fordi "alle respekterer en imam", og "alle respekterer moskeen" (154-55B V26, imam).

I Byretten forklarede et vidne, at han samlede omkring 20 imamer til et møde på Nørrebro og at der i december 2017 blev indgået en våbenhvile mellem LTF og Brothas. Våbenhvilen blev forlænget med en måned ad gangen (114B). Omvendt forklarede andre vidner om konflikten med Brothas, at det "der til sidst medførte, at konflikten stoppede, var at politiet havde anholdt stort set alle dem, der deltog i konflikten" (142B V19). Et andet vidne istemte, at konflikten afslutning skyldtes politiets talrige arrestationer, samt det "lokale pres på banderne og det forhold, at mange bandemedlemmer var trætte af krigen". Det var kommet bag på dem, at det var eskaleret så meget (143B V18, beboer på Nørrebro).

Indtægter og udgifter

I domsudskifterne beskrives forskellige økonomiske modeller for salg af narkotika i de lokale afdelinger, mest hash men også kokain (37L V11, politiasistent). Et vidne forklarede i byretten, hvordan han fik udleveret stoffer af LTF og herefter skulle aflevere et aftalt beløb tilbage, og kunne beholde resten af pengene selv (148B V20, tidligere medlem af LTF. Se også Caulkins et al., 1999, og Moeller, 2012, om økonomiske modeller for gadesalg af narkotika). Et andet vidne forklarede, at når LTF Hundige solgte hash, skulle hashen købes hos bestemte personer i København for 2.500 kroner for en plade hash (100 gram), selv om den kunne fås for 2.000 kroner på Christiania. Herefter kunne Hundige afdelingen videresælge hashen i mindre portioner til den pris, som de selv satte (155B V64, ven til dræbt LTF medlem). Et vidne fra LTF Køge forklarede, at afdelingen var specialiseret i at sælge hash, i modsætning til de andre afdelinger i og omkring København, som han beskrev som egentlige "krigsafdelinger". Vidnet anslog, at LTF Køge afleverede 100.000 kroner eller mere, hver måned, til de ledende medlemmer i København. Afhørte oplevede "et stort pres på LTF Køge for at lave flere penge til LTF" (149B V20). Generelt

skulle lokale afdelinger betale en andel af deres udbytte fra kriminalitet til LTF. Denne "skattebetaling" betød, at "de enkelte LTF-medlemmer ikke havde så mange penge til sig selv som for eksempel Bandidos-medlemmer" (155B, ven til dræbt LTF medlem).

LTF skiftede over tid fokus til afpresningsforretninger, fordi straffen for røverier var for høj i forhold til udbyttet (155B, ven til dræbt LTF medlem). I København afpressede man massageklinikker for beskyttelsespenge. Når LTF ikke modtog pengene, fulgte de op med hærværk, kast med brosten (chaussesten), og ildspåsættelse (53B). I Landsretten, 29 april 2019, blev fire personer idømt tre år og seks måneders fængsel hver. Retten fremhævede, at der var tale om "afpresning mod en særligt udsat gruppe af personer" og, at det drejede sig om "et større antal ligartede afpresningsforhold begået af flere i forening som led i systematisk og organiseret kriminalitet begået af personer med tilknytning til bandegrupperingen LTF og i LTF's navn" (54L). På Indre Nørrebro fik politiet "ofte anonyme tips om, at en forretningsdrivende har fået at vide, at hvis vedkommende vil drive forretning der, skal der betales et beløb til LTF" (38L V9, politiassistent). De afpressede fik at vide, at "stikkere bliver stukket", hvilket fik dem til at afholde sig fra at kontakte politiet (156B. Se også Rosenfeld, Jacobs & Wright, 2003).

Indtjeningen blev blandt andet brugt til fælles goder: biler, våben, sågar en lejlighed på Nørrebro. Et forhenværende medlem forklarede, at han skulle sælge narkotika med henblik på at skaffe penge til "puljebiler". LTF Køge havde rådighed over fire leasede biler, en VW Passat, en Audi Q7, en BMW og en Porsche Panamera (148B V20, tidligere medlem af LTF). LTF havde også fælles våben, "puljevåben", der ikke tilhørte det enkelte medlem. En ung mand, som var 19 år på gerningstidspunktet blev i Østre Landsret 21. maj 2019 idømt 10 års fængsel for at ligge inde med et våbenlager med maskinpistoler og flere andre skydevåben med tilhørende ammunition. Fordi våbnene indgik i en verserende bandekonflikt med Brothas blev forholdet omfattet af straffeloven § 81 a – Bandepakken (50B). Ud over at bære våben på bandens vegne, som beskrevet ovenfor, forklarede et vidne, at "hvis du skyder et andet menneske, får du 50.000 kr. kontant, som du kan hygge dig med" (156B, ven til dræbt LTF medlem. Se også Levitt og Venkatesh, 2000, om fællesudgifter forbundet med bandekonflikter).

Endelig var det en vigtig udgiftspost for LTF at støtte deres fængslede medlemmer. Der er en smule forskel i de tal, der fremlægges i dommene, men i Byretten forklarer et vidne, at fængslede LTF medlemmer modtog indbetalinger af 2.000 kroner om måneden (100B). Et andet vidne udspecificerede, at varetægtsfængslede modtog 3.000 kroner om måneden, mens afsonere fik 1.500 kroner (83B). Vidnet fra politiets afdeling for Særlig Efterforskning vurderede, at de totale indbetalinger til fængslede medlemmer udgjorde 1.158.760 kroner fordelt på 85 personer og 608 indbetalinger (83B V1, ansat i Særlig Efterforskning Øst).

LTF i fængsel

LTF og tidligere LTF-medlemmers samlede kriminalitet blev præsenteret på forskellig vis ved domstolene. I en opgørelse blev det anslået, at LTF medlemmer efter deres 15. år, tilsammen har fået 917,9 års fængsel (127B). I Landsretten, lidt mere end to år senere, oktober 2020, er der sket en stigning til 372 personer idømt i alt 1409,9 års fængsel (46L V49, ansat i Rigspolitiet). En tredje opgørelse blandt 203 LTF-medlemmer viste 63 domme i kategorien forbrydelser mod offentlig myndighed og fred, primært § 119 vold mod tjenestemand i funktion; 58 almenfarlige forbrydelser, mest § 191 og § 192 a, narkotika og våben; 113 forbrydelser mod liv og legeme, mest § 245, grov vold; 14 forbrydelser mod den personlige frihed, og 89 formueforbrydelser. Af 291 personer, som Rigspolitiet per juni 2019 vurderede var medlemmer, havde de 290 mindst én fældende afgørelse i Kriminalregistret (74B).

Ved domstolene fremlagde syv vidner et billede af alvorlige problemer med vold og trusler. Allerede i 2013 blev man opmærksomme på at LTF medlemmer opførte sig truende og voldeligt over for andre indsatte og at der herskede en "meget negativ og aggressiv stemning fra LTF-medlemmernes side i forhold til de ansatte" (43L V69, formand for Fængselsforbundet). En redegørelse for 2007-2017 viste, at der var i alt 211 voldelige episoder, hvor gerningspersonen havde rocker-/bandetilknytning (43L V27, ansat i Kriminalforsorgen).

Fokusafdelinger

I november 2015 etablerede man to fokusafdelinger med begrænset fællesskab (158B V27, ansat i Kriminalforsorgen). Indsatte kan komme på en fokusafdeling efter en konkret vurdering, for eksempel hvis vedkommende har udvist aggressiv adfærd, men Kriminalforsorgen begyndte i 2017 at anvende en særskilt registrering af LTF medlemmer, en såkaldt Gråzoneregistrering, "af hensyn til orden og sikkerhed". Dette register indeholdt personer som politiet ikke har registreret som LTF medlemmer, men som andre indsatte eller pågældende selv tilkendegav havde tilknytning til gruppen, eller "på grund af deres adfærd anses for at være banderelaterede" (41L V27, ansat i Kriminalforsorgen). Forsvareren påpegede, at dette svarer til "en negativ særbehandling af LTF i fængslerne" og at man har sat skøn under regel ved at placere alle, der var tilknyttet LTF i fokusafdelinger (189B).

Kriminalforsorgen havde omkring 1999 oprettet særlige afdelinger for "negativt stærkt styrende indsatte", i praksis rockere (158B V27, ansat i Kriminalforsorgen). I 2015 blev Kriminalforsorgen og politiet enige om, at LTF ikke skulle have deres egen afdeling. Indsatte LTF'ere fortalte, at de havde fået ordre om at hæve trusselsniveauet (159-160B V28, ansat i Kriminalforsorgen), hvis de ikke fik deres vilje (161B V29, ansat i Kriminalforsorgen) og der fulgte en "stor stigning i antal episoder med vold og trusler om vold overfor medindsatte og personalet" (157B V27, ansat i Kriminalforsorgen). En fængselsbetjent blev slået tre gange i hovedet med en sok indeholdende en tundsåse. Efter overfaldet

lagde LTF-medlemmet sig ned med armene langs siden og sagde "jeg skal ikke mere", og råbte derefter højt "LTF!" nogle gange. Vidnet forklarede, at de ansatte ikke tidligere havde været ude for, at en indsat havde planlagt et overfald. Hidtil havde han kun været bekendt med episoder, hvor pressede indsatte spontant begik vold (163B V31, fængselsbetjent).

De ansatte blev også overvåget uden for fængslet, og nogle gange forfulgt, når de gik hjem (159B V28, ansat i Kriminalforsorgen). Særligt to episoder var skelsættende. Et LTF-medlem blev idømt tre år og seks måneders fængsel og udvist for bestandigt for et overfald på en fængselsbetjent uden for Vestre Fængsel. I forening med ukendte medgerningsmænd slog han betjenten i hovedet med en fastnøgle og stak ham med kniv i låret og ballen. Højesteret karakteriserede det som "et angreb på et led i en grundlæggende funktion i et demokratisk retssamfund" (176B). I en anden sag blev to medlemmer af Black Army idømt to års fængsel for medvirken til afstraffelse af en fængselsbetjent uden for Nyborg Statsfængsel. Fængselsbetjenten blev beordret ned på jorden og herefter skudt i begge ben. Landsretten lagde til grund, at unavngivne medlemmer af LTF var involveret i planlægningen og udførelsen af overfaldet. Efter episoden modtog flere fængselsansatte Nyborg Stiftstidende med skudepisoden på forsiden tilføjet trusler i postkassen i deres private hjem (159B V28, ansat i Kriminalforsorgen).

Efter disse episoder blev der udsendt en ny sikkerhedsopdatering om adfærd i forhold til LTF-medlemmer (160B V28, ansat i Kriminalforsorgen). Der skal være minimum to ansatte til stede når personalet har kontakt med LTF-medlemmer. Ved cellekald skal fængselsbetjentene bære stiksikre veste og være fem-til-syv personer (164B V32, fængselsbetjent; 161B V29, ansat i Kriminalforsorgen). Der blev indført nye standarder for, hvilke effekter de indsatte må have i cellerne. Der blev tilmed givet anbefalinger til, hvordan de ansatte skulle tage vare på deres sikkerhed i fritiden. Opsummerende vurderede et vidne, at indsatte LTF-medlemmer er mere voldsparate og kræver "langt større opmærksomhed på daglig basis" end indsatte HA-rockere (41-2L V27, ansat i Kriminalforsorgen). Trods dette fokus mente et vidne, at der var en stor underrapportering i forhold til, hvad de ansatte faktisk oplevede af problemer (43L V69, formand for Fængselsforbundet).

Reglerne

Efter et midlertidig forbud mod en forening, har myndighederne pligt til, at rejse sag ved domstolene for at prøve forbuddets lovlighed. I Byretten præsenteredes omfattende teoretisk statsretlig litteratur, som senere også Landretten og Højesteret forholder sig til. I litteraturen er der enighed om, at foreningsbegrebet er ganske vidt, men også, at foreningsfriheden i grundlovens § 78 indeholder en klar begrænsning med ordene "i et ethvert lovligt øjemed". En anden central juridisk udfordring var den historiske afstand til

1953, hvor lovens ordlyd var vedtaget og den manglende præcisering af nøglebegreberne "forening" og "øjemed". Hverken forarbejderne til grundloven af 1849 eller ændringerne i 1953 indeholder fortolkningsbidrag til "forening" eller "lovligt øjemed". Der er heller ikke en retlig præcisering af "foreninger, der virker ved eller søger at nå deres mål ved vold" (192B, 2-4H).

Måske det mest afgørende spørgsmål i forhold til at forbyde LTF var forholdet mellem de enkelte medlemmers kriminalitet, og kriminalitet begået på foreningens vegne. Zahle (2003, side 111) bemærker, at det er "ikke nærmere angivet i den statsretlige teori, hvilke konkrete forhold, der kan lægges på vægt på, når det skal vurderes, hvorvidt lovovertrædelser begået af medlemmerne, kan henregnes til foreningen, som et almindeligt led i dens virksomhed" (172-3B).

Som det fremgår, er det et gennemgående problem for domstolene, at grundlovens bestemmelser er kortfattede og holdt i generelle vendinger (Zahle, 1997), hvilket oplagt "kan give anledning til vanskelige bevisspørgsmål" (Ross, 1960, side 619). Det krævede derfor behandling ved alle tre retsinstanser, at komme frem til en autoritativ fortolkning af grundrettighedernes bagvedliggende normer og nutidige betydning.

Fortolkning

Anklagemyndigheden gjorde gældende, at LTF udgør en forening i grundlovens forstand idet modstykket til en forening er et uorganiseret samvirke uden foreningspræg. I bevisførelsen fremhævedes følgende kendetegn: Hierarkisk opbygget organisationsstruktur, afgrænset medlemskare, kontingentordning, nedskrevne regler for medlemmerne, navn og logo, økonomisk fællesskab og sågar et tilfælde, hvor en advokat varetog LTFs interesser (169B).

Omvendt argumenterede forsvaret for, at LTF ikke er at anse for en forening, da der ikke eksisterer "vedtægter med et beskrevet formål" (180-1B). Kontingentindbetalingen forklares med, "at alle medlemmer er vokset op i et miljø, der har medført, at mange af dem har begået og begår kriminalitet, så det er en form for a-kasse" (182B). Ingen er dømt for at have organiseret vold mod fængselspersonale, og ingen er dømt, som ikke har deltaget direkte i overfaldet (189B).

Byretten opsummerede, at en forening i lovens forstand er "et samvirke mellem en kreds af personer, som foregår i et nærmere bestemt øjemed efter visse regler, der regulerer spørgsmål om foreningsmedlemmernes indbyrdes forhold og forholdet til omverdenen. Det er ikke et krav, at disse regler er nedskrevne eller udtrykkeligt tilkendegivne" (168B). Herefter er spørgsmålet, hvad der forstås med "øjemed"? Ross (1960, side 620) udtrykte det som følger: "At en forenings øjemed er ulovligt vil som regel fremgå af at den virksomhed der tilstræbes er strafbar" (194-5B). Det er den konkretiserede vurdering af foreningsformålet, den faktiske virksomhed, og ikke en skriftlig erklæring, der er afgørende (194B, 5H).

I forhold til vurderingen af helhedsforståelsen, rimeligheden af forbuddet (Zahle, 2001), påpegede forsvareren, at sagen havde et væsentligt politisk element: "Ombudsmanden har blandt andet i stærke vendinger kritiseret myndighedernes handlemåde i sagen og udtrykt, at den efterlader indtryk af, at der varetages politiske hensyn. Der er sket en mystisk fratrædelse af fungerende Rigsadvokat, der falder sammen med bedømmelsen af nærværende sag" (179B). Forsvaret kritiserede yderligere at anklageren forsøgte, at "spille på følelserne hos rettens medlemmer" i det man "skulle se rigtig mange videoer, hvor overfald er filmet, og vi har hørt mange forurettede om, hvordan de er blevet overfaldet" (179-80B).

Endelig kritiserede forsvareren, at Anklagemyndigheden fremlagde et indlæg fra Justitsministeriet om betydningen af domme efter § 81 a – Bandepakken. Eftersom Justitsministeriet var vidende om, hvilke bevismomenter der lå i sagen, bør det ikke tillægges vægt når ministeriet samtidig hævder, at man har løftet bevisbyrden hvis bestemte momenter er til stede (179B). Det er i 16 domme fastslået, at den pådømte kriminalitet har været omfattet af straffelovens § 81 a (55L). Landsretten tilsluttede sig argumentet om, at Justitsministeriets notater herom "ikke har nævneværdig retskildemæssig betydning i denne sag", da man var bekendt med forholdet på forhånd (48L).

Byretten anså det som bevist, at LTF var en forening og at dens formål var, at få kontrol over de illegale markeder navnlig med hensyn til salg af hash. De vægtigste beviser var organisationens størrelse, struktur, og betingelser for medlemskab. I juni 2018 havde LTF ni danske og to svenske afdelinger med i alt over 200 medlemmer: "Dette er dokumenteret med fundet af en mappe indeholdende oplysninger om medlemmernes navne, cpr.nr., dato for påbegyndt medlemskab, medlemsafdeling, perioder med afsoning, ferie eller orlov, disciplinærsager, vagtplan for det pågældende medlem, uniformstørrelse, kontingentbetaling, modtagne lommepenge under frihedsberøvelse og navn på medlemmets eventuelle advokat" (200B). På den baggrund, var der tilstrækkeligt sikkert grundlag for at opløse LTF ved dom, herunder at det foreløbige forbud er lovligt (207B).

Landsretten tilsluttede sig Byrettens dom og lagde vægt på kontingentbetalingen (49L), og at LTF i to forbindelser i 2014 og 2016 har ladet sig repræsentere kollektivt af en advokat (50L). Yderligere blev der lagt vægt på, at LTF har "lagt et særdeles stort beslag på politiets, retsvæsenets og Kriminalforsorgens ressourcer i forbindelse med deres kriminalitet. (...) Sagesløse borgeres liv er også bragt i fare ved, at bandemedlemmer har skudt på hinanden på offentlige steder" (52L. Se også Moeller, 2021, om stigningen i den registrerede narkotikakriminalitet). Landsretten fandt det dog "ikke med den fornødne sikkerhed bevist, at LTF har et ulovligt formål" uagtet "den betydelige kriminalitet" (55L). Til gengæld fandt Landsretten, at LTF regelmæssigt anvendte vold og trusler, og "at det derfor er bevist ud over enhver rimelig

tvivl, at LTF er en forening, som virker ved vold som anført i grundlovens § 78, stk. 2. og LTF har dermed ikke et lovligt øjemed, jf. § 78, stk. 1" (56L).

Højesteret tiltrådte Landsrettens konklusion, at der som almindeligt led i LTFs virksomhed er begået omfattende og alvorlig kriminalitet, at foreningen derfor har et ulovligt øjemed som nævnt i grundlovens § 78, stk. 1, og derfor kan opløses efter denne bestemmelse. Til gengæld fandt Højesteret ikke, at der på grundlag af bevisførelsen i Landsretten er grundlag for at antage, at den kriminalitet som LTF har stået for, er sket med sigte på at påvirke "anderledes tænkende", som nævnt i grundlovens § 78, stk. 2. Højesteret finder derfor, at LTF ikke kan opløses efter denne bestemmelse. Landsrettens dom stadfæstes med den ændring, at LTF opløses efter grundlovens § 78, stk. 1, og at Københavns Politis foreløbige forbud af 4. september 2018 anerkendes som lovligt efter denne bestemmelse (7-8H). Afsagt 1. september 2021. Sag 123/2020.

Angående det overordnede forhold mellem borgernes grundrettigheder og det almene bedste, formulerede Højesteret det som følger: "Adgangen til at begrænse foreningsfriheden er således tiltænkt grupper, der har til formål at omstyrte demokratiet, tilvejebringe ændringer i forfatningen med ulovlige midler eller påvirke andre ved strafbare handlinger. Beskyttelseshensynet er staten og de frihedsrettigheder, som staten skal beskytte" (4H).

Andre legitime interesser end foreningsfriheden kan veje tungere (Koch, 1994; Rytter, 2000; Zahle, 2004), men den samfundsmæssige kontekst er forandret. Med dommen gøres det klart at beskyttelseshensynet ikke længere kun angår bevarelsen af demokratiet, men at det også gælder borgernes ro og orden inden for statens territorium. Samtidig kan man argumentere for, at retten ligeledes er forandret i denne periode idet den overordnede relation mellem stat og borger er forandret. Dalberg-Larsen beskrev allerede i 1984 bevægelsen væk fra den retsstatslige beskyttelse af borgerens rettigheder, over en velfærdsstatslig ... og til et (dengang) åbent spørgsmål om den fremtidige relation. Nu til dags prioriteres konteksten og målsætningerne højere end tidligere, hvor grundrettighederne havde højest prioritet (Rytter, 2001, se også Garland, 1996, for en mere kriminologiske analyse af statens beskyttelsesbehov).

Afslutningsvis kan man spørge om rimeligheden i et forbud mod LTF, når for eksempel HA, Bandidos og Brothas ikke er forbudt. LTF havde ikke et mere ulovligt øjemed end disse andre grupperinger. Rigsadvokaten undersøgte for knap tyve år siden om HA kunne forbydes, som de er forbudt i andre lande. Sagen blev aldrig rejst ved domstolene med henvisning til manglende beviser, der dokumenterer kriminalitet, eller samfundsomstyrtende aktiviteter, der kan henføres til foreningen, som sådan: "Det må formentlig være et krav, at der inden for foreningens rammer i et ikke ubetydeligt omfang er eller tilsigtes begået ulovlige/strafbare forhold ..." (184-5B. Se også Hells Angels i U2002.2722/2V, U1996.948Ø). Når man læser domsudskrifterne er det bemærkelsesværdig, at en ikke uvæsentlig del af den kriminalitet og

organisierungsgrad, som blev dokumenteret, beroede på manglende operationel professionalisme fra LTF. Der indgik en hel del tilfældighedsfund af håndskrevne sedler og lignende. LTF lod sig repræsentere af en advokat ved to lejligheder. Man laver voldelige overfald på modstandere i LTFs navn. A bliver udvist for trusler. Den type fejl begår de øvrige organiserede kriminelle grupperinger i Danmark ikke (i samme omfang). Det skal blive interessant at følge om denne dom vil ændre på Rigsadvokatens vurdering af, hvad der udgør fornødent bevis. Eller måske, som påpeget af forsvareren, ser den nye bare Rigsadvokat anderledes på sagen.

Kontaktoplysninger

Kim Møller: Kim.moeller@mau.se

Referencer

- Altheide, D. L. (2000) 'Tracking discourse and qualitative document analysis', *Poetics*, 27(4), pp. 287-299 [https://doi.org/10.1016/S0304-422X\(00\)00005-X](https://doi.org/10.1016/S0304-422X(00)00005-X)
- Bernt, J. F. and Doublet D. (1998) *Vitenskapsfilosofi for jurister – en innføring*, Fagbokforlaget. Oslo.
- Caulkins J. P., Johnson B., Taylor A. and Taylor L. (1999) 'What drug dealers tell us about their costs of doing business', *Journal of Drug Issues*, 29(2), pp. 323-340 <https://doi.org/10.1177/002204269902900211>
- Dalberg-Larsen, J. (1994) *Lovene og livet – En retssociologisk grundbog*, Akademisk forlag. København.
- Dalberg-Larsen, J. (1984) *Retsstaten, velfærdsstaten og hvad så? Sammenhænge mellem retsudvikling og samfundsudvikling set i et retssociologisk perspektiv*, Akademisk forlag. København.
- Garland, D. (1996) 'The limits of the sovereign state – Strategies of crime control in contemporary society', *The British Journal of Criminology*, 36(4), pp. 445-471 <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjc.a014105>
- Kjærum, M., Slavensky, K. and Vedsted-Hansen, J. (1997) *Grundloven og menneskerettigheder i et dansk og europæisk perspektiv*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag. København.
- Koch, H. (1994) *Demokrati – slå til! Statslig nødret, ordenspoliti og frihedsrettigheder 1932-1945*, Gyldendal. København.
- Levitt, S. D. and Venkatesh, S. A. (2000) 'An economic analysis of a drug-selling gang's finances', *The Quarterly Journal of Economics*, 115(3), pp. 755-789 <https://doi.org/10.1162/003355300554908>
- Moeller, K. (2021) 'Enforcement intensity in Danish drug control, 1996-2017' *European Journal on Criminal Policy and Research*, 27, pp. 571-586 <https://doi.org/10.1007/s10610-020-09437-4>
- Møller, K. (2018). Dokumentanalyse: Muligheder og begrænsninger i arkiveret information, i M. H. Jacobsen (red.), *Metoder i kriminologien*, Hans Reitzel, København, pp. 201-232.
- Moeller, K. (2017) 'Cannabis sales and immigrant youth gangs in Denmark – An exploratory study of market structure and youth gang evolution', *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 18(1), pp. 20-34 <https://doi.org/10.1080/14043858.2017.1305038>
- Moeller, K. (2012) 'Costs and revenues in street-level cannabis dealing', *Trends in Organized Crime*, 15(1), pp. 31-46 <https://doi.org/10.1007/s12117-011-9146-9>

- Møller, K. (2012) Kontrolregimer og narkotikapolitik: Hvordan balanceres borgernes velbefindende og selvbestemmelse? I V. A. Frank og H. V. Dahl (red.), *Kriminalitet og illegale rusmidler*, Aarhus Universitetsforlag, pp. 145-168.
- Moeller, K. and Hesse, M. (2013) 'Drug market disruption and systemic violence – Cannabis markets in Copenhagen', *European Journal of Criminology*, 10(2), pp. 206-221 <https://doi.org/10.1177/1477370812467568>
- Papachristos, A. V. (2009) 'Murder by structure: Dominance relations and the social structure of gang homicide', *American Journal of Sociology*, 115(1), pp. 74-128 <https://doi.org/10.1086/597791>
- Rosenfeld, R., Jacobs, B. A. and Wright, R. (2003) 'Snitching and the code of the street', *British Journal of Criminology*, 43(2), pp. 291-309 <https://doi.org/10.1093/bjc/43.2.291>
- Ross, A. (1960) *Dansk Statsforfatningsret II*, Nyt Nordisk Forlag – Arnold Busck. København.
- Rytter, J. E. (2000) *Grundrettigheder – Domstolenes fortolkning af kontrol med lovgivningsmagten*, Forlaget Thomson/GAD jura. København.
- Wood, J. and Alleyne, E. (2010) 'Street gang theory and research: Where are we now and where do we go from here?', *Aggression and Violent Behavior*, 15(2), pp. 100-111 <https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.08.005>
- Zahle, H. (2004) *Dansk forfatningsret 3 – Menneskerettigheder*, 3. udgave, Christian Ejlers Forlag. København.
- Zahle, H. (2001) *Dansk forfatningsret 2 – Regering, forvaltning og dom*. 3. udgave, Christian Ejlers Forlag. København.
- Zahle, H. (1999) *Retstens kilder*, Christian Ejlers Forlag. København

Domme

- Københavns Byret dom afsagt den 24. januar 2020. Sag SS 2-22782/2018 Anklagemyndigheden mod Loyal to Familia.
- Østre Landsrets dom afsagt den 12. november 2020. Sag nr. S-335-20. Anklagemyndigheden mod Loyal to Familia.
- Højesterets dom afsagt onsdag den 1. september 2021. Sag 123/2020. Anklagemyndigheden mod Loyal to Familia.